

Ramprogram 2016/2017

Uppsala Äldrevänlig Stad

Slutversion

Innehållsförteckning

Bakgrund och syfte	3
Ansökan och åtagande	4
Medlemskap	4
Målgruppsavgränsningen	4
Ramprogram för 2016/2017	5
Översikt centrala aktiviteter	5
Äldrevänlig stad – Uppsalafokus	6
1. Uppbyggnad av kommunikationsplattform	6
2. Baslinjemätning – rådslag och inventering	6
3. Utveckla äldreperspektiv i stadsplaneringen	6
4. Etablering av samarbetspartners	7
5. Analys och framtagande av handlingsplan	7
Internationellt utbyte och erfarenheter	8
1. Input till WHO:s webbplattform	8
2. Output från WHO:s webbplattform	8
3. Studiebesök	8
Tidplan	9
Organisation	10
Budget	10

Bakgrund och syfte

Kommunfullmäktige i Uppsala beslutade den 25 april att uppdra till äldrenämnden att ansöka om medlemskap i WHO:s nätverk för äldrevänliga städer och svara för fortsatta kontakter med nätverket (KSN-2016-0519). Beslutet motiverades bl.a. utifrån följande bedömningar:

”Ett medlemskap i WHO:s nätverk för äldrevänliga städer ligger i linje med Uppsala kommuns policy och riktlinjer för internationellt arbetet då medlemskapet skapar möjligheter för Uppsala kommun att ta del av andra internationella aktörers erfarenheter och kunskaper för att utveckla kommunens verksamheter när det gäller såväl kvalitet som effektivitet. Vidare kompletterar medlemskapet i WHO:s nätverk för äldrevänliga städer kommunens existerande medlemskap i Eurocities då Eurocities idag saknar en arbetsgrupp inom området äldreomsorg.

WHO:s ramverk tillhandahåller ett ramverk för att utveckla en socialt och ekonomiskt hållbar strategi i äldrefrågorna. Ramverket gör tydligt att förutsättningarna för äldre att liva ett gott liv med bibehållen hälsa och oberoende är en angelägenhet för hela staden.

Medverkan i WHO:s nätverk möjliggör vidare erfarenhetsutbyte med städer över hela världen. Uppsala kan dela med sig av de många initiativ på äldreområdet där staden varit framgångsrik, t.ex. vad gäller fallförebyggande arbete, mobila äldreteam och psykisk ohälsa bland äldre. Uppsala skulle alltså bli synlig för sitt arbete inom äldreomsorgen i ett internationellt sammanhang och med medlemskapet även föregångare i Sverige i arbetet kring att åstadkomma äldrevänliga städer.” (a.a. s 2)

Det övergripande syftet med medlemskapet kan därför sammanfattas i följande:

- Att med stöd av WHO:s ramverk *utveckla en socialt och ekonomiskt hållbar strategi i äldrefrågorna* och till en angelägenhet för hela staden.
- Att *ta del av internationella aktörers erfarenheter och kunskaper* för att utveckla äldreperspektiv och att *dela med sig av initiativ där staden varit framgångsrik*.

En uttalad ambition från fullmäktige är även *att kommunen ska tillhöra föregångskommunerna i Sverige* som lämnar bidrag till det internationella arbetet för att utveckla äldrevänliga städer.

Ansökan och åtagande

Medlemskap

Efter fullmäktiges beslut har äldreförvaltningen ansökt om medlemskap i maj 2016¹. Med medlemskapet i WHO:s nätverk följer en förpliktelse att genomföra ett fortsatt utvecklingsarbete i tre steg, enligt följande förlopp (eng.: ”cycle”):

1. *Utveckla ansatser och forum som säkerställer att äldre människor involveras i utvecklingsarbetet.* Förutom samarbeten som riktar sig mot äldre och deras intresseorganisationer och myndigheter med verksamhet berör äldre, ingår ansatser för en bred samverkan med civilsamhället; från ideella organisationer till näringsliv.
2. *Genomföra en baslinjebedömning/mätning kring stadens äldrevänlighet.* Bedömningen ska göras utifrån WHO:s guide med åtta s.k. fokusområden.
3. *Ta fram en 3-årig handlingsplan som grundar sig på resultatet av baslinjebedömning/mätningen.* Planen ska integreras med andra förvaltningars och intressenters planarbete inom staden så att utvecklingen av en äldrevänlig stad blir en gemensam och central angelägenhet för samtliga.

Naturligtvis ska den framtagna handlingsplanen omsättas i handling och även utvärderas. Detta finns dock mer explicit formulerat i en beskrivning från av en av de största nordamerikanska pensionärsorganisationerna AARP (American Association of Retired Persons). Här beskrivs medlemskapet i WHO:s program som ett åtagande för åtminstone en femårsperiod och omfattande följande fem steg:

- *Steg 1:* Uppstart med inläsning, ställningstagande, förankring och ansökan.
- *Steg 2:* Planering (År 1-2)
Utveckling av instrument och insamling av data för baslinjebedömning, etablering av samarbetspartners och samrådsforum, framtagande av handlingsplan.
- *Steg 3:* Implementering (År 3-4)
Verkställighet av handlingsplanen.
- *Steg 4:* Utvärdering (År 4-5)
Utvärdering av plan och genomförande.
- *Steg 5:* Utbyte av erfarenheter med andra kring utvecklingsarbetet (År 1-5+)

Den övergripande programbeskrivning som gjorts av AARP föreslås även utgöra en lämplig övergripande struktur för att beskriva arbetsgången i Uppsala.

Målgruppsavgränsningen

I det internationella arbetet i WHO:s nätverk definieras äldre som personer fyllda 60 år och äldre. Eftersom programmet avser att göra äldreperspektivet till en angelägenhet för stadens samtliga förvaltningar, ideella organisationer, näringsliv etc. möter det inga hinder även i Uppsala. Äldreförvaltningens formella uppdrag gäller dock bara åldersgrupperna som är 65 år och äldre, vilket därmed alltså utvidgas något *inom ramen för arbetet med initiativet*.

¹ Medlemskapet söks via en webbaserad plattform, bekräftelse om medlemskap förväntas i juni.

Ramprogram för 2016/2017

Översikt centrala aktiviteter

Arbetet under 2016 och 2017 kommer att befinna sig i steg 1-2 utifrån AARP:s beskrivning. Utöver ansökan, uppstart och förankring inom kommunen innebär det i huvudsak arbete med planering, baslinjemätning etablering av samarbetspartners samt framtagandet av en handlingsplan. I förhållande till de centrala syftena med initiativet kan de planerade aktiviteterna sorteras in under två huvudrubriker: arbete med (1) äldrevänlig stad och Uppsalafokus respektive arbete med (2) internationellt utbyte och erfarenheter.

Äldrevänlig stad – Uppsalafokus

För arbetets inledande steg *inom staden* identifieras följande som centrala aktiviteter:

- (1) Uppbyggnad av kommunikationsplattform
- (2) Baslinjemätning som dels omfattar rådslag med den äldre befolkningen (60 +) och rådslag med kommunens förvaltningar
- (3) Utveckla äldreperspektiv i stadsplaneringen
- (4) Etablering av samarbetspartners
- (5) Analys och framtagande av handlingsplan

Internationellt utbyte och erfarenheter

För arbetets inledande steg *med internationell orientering* identifieras följande som centrala aktiviteter:

- (1) Sammanställning och presentation av framgångsrika initiativ i Uppsala för WHO:s webbplattform Age-Friendly-Cities
- (2) Bevakning, inventering och sammanställning av potentiellt intressanta initiativ utifrån WHO:s webbplattform Age-Friendly-Cities
- (3) Studiebesök i stad som utmärkt sig som framgångsrik inom initiativet².

De centrala aktiviteterna presenteras närmare i det följande.

² En stad som ofta nämns är Dublin med ett väldokumenterat utvecklingsarbete inom det internationella initiativet. Företrädare för Dublin har under 2016 också gästade startkonferensen för KTH:s FoU plattform Senior City.

Äldrevänlig stad – Uppsalafokus

1. Uppbyggnad av kommunikationsplattform

Här ingår att göra initiativet synligt och etablera en webbaserad plattform i form av en *egen hemsida*. Allmän information samt kontaktuppgifter finns givetvis här, men även interaktiva aspekter kan övervägas. Ett kontinuerligt nyhetsflöde kring arbetet ska också utvecklas via hemsidan. Vidare ingår att ta fram en *logotype* för initiativet i den form som WHO påbjuder och andra medlemstäder använder. Logotypen kan ha ett särskilt värde när det gäller att marknadsföra initiativet och även praktiskt som symbol för att länka sidor hos samarbetspartners till initiativets hemsida. Inom aktiviteten ingår även att *integrera med kommunens arbete med varumärkesplattform*. I samband med mer utåtriktade aktiviteter finns även behov av att ta fram *visst profilmaterial*, t.ex. knappar, banderoller o.dyl.

2. Baslinjemätning – medborgardialog och inventering

Som en central del i det första årets aktiviteter ingår att genomföra en ”historiskt omfattande medborgardialog” med den äldre befolkningen i Uppsala. Efter diskussioner inom projektets styrgrupp avgränsas projektet till Uppsala stad med förorter i enlighet med det gängse urbana inom det internationella initiativet (”cities”)³. Huvuddelen av befolkningsökningen i de äldsta åldersgrupperna (ca 90 %) sker också inom staden vilket i hög grad motiverar en särskild satsning. Samtidigt finns ett särskilt landsbygdsprogram, där ambitionerna kan utvecklas vad det gäller äldreperspektivet.

Rådslaget med den äldre befolkning föreslås genomföras på ett liknande sätt som i Dublin. Det innebär att s.k. rundabordskonferenser ordnas i olika delar av staden med särskilda samtalsledare och protokollförare. Syftet med dessa samtal är att systematiskt inhämta underlag i olika delar av Uppsala och utifrån de äldres perspektiv, med hjälp av WHO:s guide. Med anledning av de selektionsmekanismer som kan förekomma vid den här typen av initiativ, d.v.s. att vissa grupper av äldre inte nås och medverkar, behövs kompletterande aktiviteter. Här föreslås (i likhet med Dublin) att uppsökande intervjuer görs på gator och torg, bibliotek och andra mer publika arenor, samt kanske även vårdcentraler. En förhoppning är att aktiviteterna i dialog med den äldre befolkningen kan genomföras i samarbete med pensionärernas intresseorganisationer, d.v.s. i en form som innebär att ”äldre frågar äldre”. Viktigt är naturligtvis att ansvariga i kommunen säkerställer att information inhämtas på ett systematiskt, korrekt och tillförlitligt sätt. Här förutsätts att samråd sker med centrala planfunktioner och eventuell extern expertis för kvalitetssäkring av metodiken.

Den andra delen av baslinjemätningen utgörs av ett internt rådslag inom kommunen. I detta moment ska samtliga förvaltningar genomföra bedömningar med avseende på måluppfyllelse gällande de aspekter som återfinns i WHO:s guide.

3. Utveckla äldreperspektiv i stadsplaneringen

Inom stadsbyggnadsförvaltningen finns ett långt framskridet utvecklingsarbete vad det gäller modellbygge och design för s.k. sociala konsekvensanalyser (SKA). Redan nu och fortsatt under hösten genomförs olika former av tester i olika planeringssammanhang av detta s.k. SKA-verktyg. I sin nuvarande utformning har emellertid inte äldreperspektivet fått särskild uppmärksamhet och utrymme⁴. Idén har därför väckts att försöka integrera relevanta delar av WHO:s guide med kommunens SKA-verktyg för att utveckla och ”vässa” just äldreperspektivet. Här finns också ett stort intresse från KTH i Stockholm och FoU-plattformen Senior City för samverkan, kontakter har redan

³ Kommunfullmäktiges beslut tolkas också gälla utveckling av en *äldrevänlig stad*.

⁴ Vilket avspeglar att det inte finns övergripande inriktningsmål i kommunen som specifikt uppmärksammar den äldre befolkningens behov.

etablerats. Ett särskilt projekt har också formulerats i en ansökan till VINNOVA där äldreförvaltningen, stadsbyggnadsförvaltningen och KTH ingår som intressenter. Oavsett utfall av denna ansökan, med vilken förhoppningar finns om medfinansiering av en projektledare, finns ett intresse för att utveckla samarbetet i nämnd konstellation kring äldreperspektivet i stadsplaneringen⁵.

4. Etablering av samarbetspartners

Framgångsrika städer inom det internationella initiativet, som Dublin, har försäkrat sig om att redan inledningsvis få till en bred uppslutning av olika samhällsaktörer i arbetet med att utveckla en äldrevänlig stad. Värt att notera är att borgmästaren har en framträdande roll, tillsammans med stadens olika förvaltningschefer. Därutöver förekommer en rad olika samarbetspartners, som ledande befattningshavare vid universitet, hälso- och sjukvård, inom räddningstjänst, polis, lokala statliga organ m.fl.

På samma sätt är angeläget att också initiativet i Uppsala, förutom förankring på högsta politiska nivå, får en bred uppslutning, inte bara inom staden utan även hos externa aktörer. Under 2016 är viktigt att ansträngningar görs för att ansluta och engagera flera olika aktörer. Formerna för det arbetet bör diskuteras i särskild ordning. Med tanke på att äldregruppen över 60 år redan nu är 1/5 del av kommunens befolkning, bör dock finnas *en betydande potential till positiv uppmärksamhet och "good-will"* att sluta upp bakom ett initiativ som syftar till att skapa en äldrevänlig stad. Dessutom kan vara lockande att Uppsala ha ambitionen att vara en föregångare på området i Sverige. Medverkan bör också manifesteras, som redan nämnts, genom att det görs synligt i samarbetspartners informations- och kommunikationsmaterial⁶. Kanske kan t.o.m. någon form av sponsring övervägas? Betald annonsplats? I sammanhanet bör undersökas om lärdomar och metodik från kommunens arbete kring det s.k. klimatprotokollet kan användas även i detta sammanhang.

Av särskild vikt är att ett brett spektrum av samarbetspartners etableras redan under 2016. I ett första skede i form av kontaktpersoner i ett särskilt nätverk. Med det säkerställs möjligheterna till en bred diskussion och förankring av den handlingsplan som följer på analysen av baslinjemätningen. Tidsmässigt bör samtalen kring handlingsplanen inledas under våren 2017, eller så snart underlaget från baslinjemätningarna sammanställts. Externa aktörer som bör uppvaktas kring denna medverkan är bl.a. landstinget, universiteten (inklusive studentkårerna), länsstyrelsen, intresseorganisationer för näringsliv och ideella organisationer.

5. Analys och framtagande av handlingsplan

Efter insamling av data i baslinjemätningen följer databearbetning och analys. Arbetet dokumenteras i en särskild rapport, vilken bildar underlag för beredning och diskussioner med olika intressenter kring framtagandet av en handlingsplan. Här är viktigt att utrymme finns att identifiera såväl behov av mer stadsdelsövergripande åtgärder som behov av lokala åtgärder.

Nära förbundet med framtagandet av en handlingsplan ligger också formerandet av en arbetsordning och organisation för förändringsledning. Kanske behövs lokala arbetsgrupper och viktigt är även hur äldregrupperna själva är representerade och aktiva i arbetet. Likaså behöver formerna för samverkan med externa samarbetspartners utvecklas.

⁵ Parallellt pågår andra initiativ i syfte att utveckla samarbete mellan stadsbyggnadsförvaltning och äldreförvaltningen.

⁶ Exempelvis genom att kommunens logotype för Äldrevänlig stad återfinns på samarbetspartners hemsida och/eller annat informationsmaterial.

Internationellt utbyte och erfarenheter

1. Input till WHO:s webbplats

Ett centralt motiv för medverkan i det internationella arbetet var att:

”... Uppsala skulle alltså bli synlig för sitt arbete inom äldreomsorgen i ett internationellt sammanhang och med medlemskapet även föregångare i Sverige i arbetet kring att åstadkomma äldrevänliga städer.” (KSN-2016-0519, s 2)

Det innebär alltså att initiativ måste tas för att ”marknadsföra” kommunens arbete på äldreområdet, i första hand via WHO:s webbplats för äldrevänliga städer. Ett antal områden där kommunen varit framgångsrik bör kommuniceras, t.ex. förebyggande hembesök (Seniorguiden), fallförebyggande arbete, mobila äldreteam, arbete mot psykisk ohälsa, föreningsstöd (?) m.m. Utifrån tillgänglig dokumentation kring dessa initiativ bör ”populärframställningar” tas fram, vilka sedan översätts och kanske även kompletteras med någon form av bildmaterial. Arbetet bör ske i nära samverkan med förvaltningens kommunikationsstrateg.

2. Output från WHO:s webbplats

Ett annat centralt motiv för medverkan var att:

”... medlemskapet skapar möjligheter för Uppsala kommun att ta del av andra internationella aktörers erfarenheter och kunskaper för att utveckla kommunens verksamheter när det gäller såväl kvalitet som effektivitet.” (KSN-2016-0519, s 2)

Med andra ord är viktigt att bevaka och tillgängliggöra information och kunskap som produceras inom det internationella nätverket, både för interna och externa intressenter. Inledningsvis bör därför göras systematiska sökningar bland befintligt material för att extrahera potentiellt intressanta initiativ. Den egna hemsidan kan vara ett forum för återkommande rapportering i detta avseende. För genomgång och bevakning ansvarar lämpligen strategiskt ansvariga (projektledarna) inom äldreförvaltningen. Arbetet bör ske i nära samverkan med förvaltningens kommunikationsstrateg.

3. Studiebesök

Skriftlig information behöver ibland levandegöras och kompletteras av verkliga besök i framgångsrika praktiker, alltså här i ledande städer inom initiativet med att utveckla äldrevänliga städer. Mot den bakgrunden har redan i inledningsskedet framkommit intresse för ett studiebesök i Dublin. Intresset är kopplat till möjligheten att mer ingående och i detalj få insikt och kännedom om metoder och processer, framgångsfaktorer och tillkortakommanden. En förfrågan om möjligheter till ett studiebesök med ställts till den internationella kontaktpersonen för arbetet med äldrevänlig stad i Dublin⁷.

⁷ Allison King.

Tidplan

Nedan presenteras en översiktlig tidplan för de aktiviteter som presenterats i det föregående.

Aktivitet	2016					
	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Kommunikationsplattform						
Baslinjemätning - instrumentering						
Baslinjemätning – publika platser						
Baslinjemätning – rundabordskonf.						
Äldreperspektiv i stadsplanering						
Etablering av samarbetspartners						
Analys baslinjemätning						
Internationell input						
Internationell output						
Studiebesök						

Aktivitet	2017											
	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Kommunikationsplattform												
Äldreperspektiv i stadsplanering												
Etablering av samarbetspartners												
Analys baslinjemätning												
Framtagande av handlingsplan												
Verkställa handlingsplan år 1 (kommande)												
Internationell input												
Internationell output												

Organisation

Arbetet med "Äldrevänlig stad" formeras, åtminstone inledningsvis, som en traditionell projektorganisation med styrgrupp och projektledning (arbetsgrupp). Avsteg görs dock beträffande särskild referensgrupp, där det istället föreslås avstämning och avrapportering via *redan etablerade samrådsorgan*; kommunala pensionärsrådet (KPR) och träffar med UPS. I takt med att fler aktörer och intressenter knyts till arbetet är sannolikt att ett särskilt forum, en samarbetskommitté/ett samverkansorgan behöver formeras.

Följande personer och förvaltningar ingår i projektorganisationen vid dess start i maj 2016:

Styrgrupp

- Gunn-Henny Dahl, förvaltningsdirektör äldreförvaltningen (ordförande)
- Mats Norrbom, förvaltningsdirektör stadsbyggnadsförvaltningen
- Tomas Odin, förvaltningsdirektör omsorgsförvaltningen
- Jan Holmlund, förvaltningsdirektör socialförvaltningen
- Sten Bernardsson, förvaltningsdirektör kulturförvaltningen
- Christian Dahlman, enhetschef näringsliv och internationell samverkan, kommunledningskontoret

Projektledning (arbetsgrupp)

- Bo Engström, plan- och utredningschef, äldreförvaltningen (projektägare)
- Anita Hansson, strateg, äldreförvaltningen (projekt- och processledare)
- Karin Cleve Ettermo, kommunikationsstrateg, kommunledningskontoret

Till projektet knyts medarbetare från olika förvaltningar inom Uppsala kommun utifrån de aktiviteter och behov som aktualiseras.

Budget

Nedan presenteras en preliminär budgetdisposition för de kostnader som hänför sig till äldreförvaltningens aktiviteter i ramprogrammet. Initiativet finansieras under 2016 genom omdispositioner inom budget. Däremot planeras projektet in i Mål & Budget för 2017.

Kostnadspost	2016	2017
	Belopp i SEK	Belopp i SEK
Profilmaterial	30 000	0
Översättningsarbeten	30 000	30 000
Baslinjemätning	300 000	0
Etablering av samarbetspartners	30 000	30 000
Analys och framtagande handlingsplan	0	100 000
Projektledare	0	800 000
Internationellt utbyte	150 000	50 000
Total ram 2016/2017	540 000	1 010 000